

Տ Ն Տ Ե Ս

Ա Մ Ս Օ Ր Ե Ա Յ Հ Ա Ն Դ Է Ս

Ժ Ո Ղ Ո Վ Ր Դ Ա Յ Ի Ն Տ Ն Տ Ե Ս Ո Ւ Թ Ե Ա Ն

Բ. ՏԱՐԻ

1887
ԳԵԿՏԵՄԲԵՐ

ԹԻԻ 3.

ԱՐԵՒԵԼ. ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ՄԻՈՒԹԻՒՆ

Հիմնադիր անդամոց փոքր խումբ մը քսաներկու ամիս առաջ երբ Արեւել. Տնտեսական Միութիւնը հաստատեցին՝ շատեր թերահաւատ աչօք հեռուէն դիտելով կը ժպտէին և նորա յարատեւութեան վրայ կը տարակուսէին՝ առանց սակայն որոշ պատճառի՝ այլ միայն տոգորեալ այն կանխակալ կարծեօք թէ Պոլսոյ մէջ նմանօրինակ ընկերութիւնք չենք կրցած երբեք յառաջ երթալ, թէ միշտ եռանդով սկսած և անփորձութեամբ կործանած են քիչ ժամանակ յետոյ։ Ուրիշները՝ Միութեան պայմանները մտաւարժիկ և անգործադրելի կը նկատէին և այլք՝ երկար տարիներ սպասելէ յետոյ փոքրիկ տան մը տէր ըլլալու զաղափարը կը ծաղրէին և որ մէկ այսպիսի անտեղի առարկութիւններն թուեմ։

Բայց հակառակ ամեն կարծեաց՝ Միութիւնը լռիկ և հանդարտութեամբ գործելով միշտ կը շարունակէ, և ոչ միայն կը շարունակէ այլ օր ըստ օրէ կը ծաւալի և կը զօրանայ։ Միութիւնը՝ այսօր 600 է աւելի բաժին ունի, և եթէ Միութեան վարիչք կամէին՝ դիւրին էր արդի բաժնոց կրկնապատիկ թիւը ձեռք բերել. բայց նոքա չեն ուզեր աճապարել որովհետեւ հարկ չկայ և աւելի նախամեծար կը

համարին յառաջ երթալ խոհեմութեամբ և կամաց կամաց բայց հաստատուն քայլերով, վասն զի համոզեալ են թէ այս դրութեամբ կարող պիտի ըլլան Միութեան նպատակին ծառայել աւելի ստուգութեամբ։

Միութեան նպատակն է խնայողութիւն, բառ մը որ իւր մէջ կը պարունակէ ամեն ինչ որ բարօրութեան դռները կը բանայ. այդ միութեան զխաւոր և առաջին նպատակն է խնայողութեան վարժեցնել իւր անդամները այնպէս որ ամեն օր, ամեն շաբաթ, ամեն ամիս փոքրիկ բան մը խնայել սովորին և զայն գործադրելու հաստատուն կամք ունենան։ Մեզ համար երկրորդական են Միութեան միւս նպատակները որոնք բնական հետեւանք են խնայողութեան՝ ինչպէս հողատէր ըլլալ, տուն շինել, գիւղ հիմնել, հիւանդանոց, վաճառանոց, ծերութեան թոշակներ, կենաց և հիդէնի պահպանութեան սնտուկներ հաստատել և այլն և այլն. և այս ամենը շատ դիւրին է ի զլուխ հանել հետզհետէ երբ խնայողութիւնը արդիւնաւորապէս յարատեւէ, և երբ Միութիւնը խնայողութեան կամքիւնքով մեծագումար դրամագլուխներ կազմէ։ Ահա անոնք որ այսպէս կը մբռնեն և համոզուած են սոյն սկզբունքին ճշդութեան, անոնք

կը խնայեն սիրով և համբերատարութեամբ: Կան սակայն կարգ մ'անձինք որ Միութեան գործոց յաջողութեան կը սպասեն, և մտադիր են այն ատեն կանխիկ և ամբողջովին վճարել այն բաժնեզինքը զոր անդամք ձեռք կը բերեն տարիներու փոքր վճարումներով: Բայց այդպիսեաց անդամակցութիւնը մեզի համար այնքան յարգելի չէ որչափ զովելի է արհեստաւորին առօրեայ ջանքիւր հաւաքած խնայողութիւնքն, զի Միութեան նպատակն է միայն արհեստաւորաց ապագայն բարւոքել ըստ կարելոյն և ոչ թէ շահագիտութեանց առպարէզ բանալ զրամատեարց:

Սակայն խնայողը յարատեւելու համար ապահովութիւն կը պահանջէ, խնայողը պէտք է արժուն և մինչեւ անգամ կասկածոտ ըլլայ և իւր ճգանց ու քրտանց արդիւնքը պահեստի դնէ այնպիսի եղանակաւ որ ամեն վտանգէ գերծ և միանգամայն արդիւնաւոր ըլլայ:

Արեւել. Տնտես. Միութիւնը որ խնայողական սկզբան վրայ հիմնուած է, սոյն երկու պայմանները կը լեցնէ ճշդիւ. իւր անդամոց խնայողութեամբքն այսինքն շաքածական թոշակներով՝ հետզհետէ և անմիջապէս հողեր կը գնուին յանուն Միութեան որք անդամոց վրայ պիտի դառնան երբ սոքա ամբողջացնեն իրենց վճարումներն, և ինչ կայ հողէն աւելի ապահով և հաստատուն երաշխաւորութիւն:

Միութիւնը կ'ապահովէ դարձեալ իւրաքանչիւր անդամոց տուն մը շինել, և այս գործը դիւրացնելու համար՝ անդամոց բաժին տրուած աւելորդ հողերուն մի մասը պիտի ծախէ յառաջիկային՝ իրենց հաշւոյն և իրենց վճարած գնոյն գոնէ հնգապատիկ ա-

ւելի գնով. և ահա այսպէս անդամոց խնայողութիւնքն ոչ միայն ապահովեալ այլ այն կերպով տնօրինուած են որ անպատճառ արդիւնաւոր պիտի ըլլան:

Սոյն կարգադրութիւններն որ արդէն գծուած և պատրաստուած են մօտեւս տպագրուելով անդամոց պիտի բաժնուին:

Միութեան այլ և այլ ժողովոց կարգադրութեան եղանակը կապահովէ իւր նպատակին յաջողութիւնը և իւր գոյութիւնը, վասն զի նախ վարիչ ժողովոց անդամները բաժանորդներէ բաղկացեալ ըլլալով Միութեան օգուտը իրենց օգուտն է, և վնասն՝ իրենց վնասն է, հետեւաբար նոքա միշտ նախանձախնդրութեամբ եւ աշարջութեամբ կը խորհին և կը գործեն:

Միութեան վարիչ ժողովներն են, Ա. — Վարչութիւն որ Միութեան գործադիրն ըլլալով՝ ընթացիկ գործերը կը վարէ և կը բաղկանայ երեք անձերէ, որոնք չեն կարող որ և է գործադրութիւն մ'ընել առանց ամբողջին մասնակցութեան: Բ. — Տնօրէն ժողով որ եօթն անձերէ բաղկացեալ՝ վարչութեան գործոց ուղղութիւն կուտայ և ամեն շաբթու համար կառնու գործադիր պաշտօնէութենէ: Գ. Խնամակալաց ժողով՝ ութ անդամներէ բաղկացեալ, որ կը հսկէ միւս ժողովներուն վերայ եւ իրաւունք ունի ամեն վարչեան քննել Տնօրէն ժողովոյ և Վարչութեան արարքը և թէ և չի միջամտէր նոցա գործոց սակայն ապօրինաւոր գործ մը տեսած ատեն իրաւունք ունի մինչեւ անգամ Տնօր. ժողովը հրաժարեցնել:

Այս երեք ժողովներէ զատ Ընդհանուր ժողով մի կայ երեռուն անդամներէ բաղկացեալ որ ընդհանուր անդամոց ներկայացուցիչն է եւ որ

ամեն տարեգրութի համար կառնու, ժողովոց անդամներն կրնորէ և կը հաստատէ Միութեան պիւտճէն :

Բաց ի այս ժողովներէ՝ հարկ եղած միջոցին մասնաւոր յանձնախմբեր կը կարգադրուին, ինչպէս անցեալ տարեկան Ընդհ. ժողովոյ մէջ այսպիսի յանձնաժողով մ'ընտրուեցաւ որ պաշտօն ունէր Միութեան տարեկան հաշիւներն քննել :

Ուրախ եմք այս առթիւ յիշել հոս թէ սոյն յանձնաժողովը քաջ հաշուակալներէ բաղկացեալ, ամենայն նախանձախնդրութեամբ՝ երկար օրեր մանրամասն քննութիւն մ'ըրաւ հաշուական ամեն ճիւղերու մէջ եւ անկողմնակալ տեղեկագիր մը ներկայացուց :

Միութեան ժողովներն ուստի՝ իւրաքանչիւրն զանազան պաշտօնով իրարու հետ այնպէս կապուած են որ եթէ մէկը սխալ քայլ մ'առնու, միւսներն անմիջապէս կազդարարեն նմա :

Սոյն համառօտ տեղեկութիւնները տալով, մեր նպատակն է նոր անդամ գրուողներուն ծագալուծիւն մ'ընել և իրենց ցոյց տուած վստահութեան փոխարէն, ապացուցանել իրենց փաստերով թէ Միութիւնը որոյ հիմն է խնայողութիւն՝ այլ եւս զօրաւոր հաստատութիւն մ'է մարդասիրական նպատակաւ առանց խտրութեան ազգի եւ կրօնի, թէ իւր ներքին տնօրինութիւնը իմաստութեամբ կարգադրեալ ըլլաով՝ որ և է զեղծումն չկրնար տեղի ունենալ, և թէ իւր գործառնութիւնքն՝ որ են առ այժմ հող զնել և տուն չիւնել, միշտ արդիւնաւոր լինելու կատարեալ ապահովութիւն ունին :

Ամեն պատուաւոր մարդ և արհեստաւոր, և ամեն ոք որ ընտանեաց

տէր և իւր ու որդւոց ապագային հոգ կը տանի՝ Միութեանս մէջ ապահով տեղ մ'ունի. այնպիսեաց բարեկեցութեան նպատաւոր ըլլալու համար հաստատուած է այս Միութիւնը և այնպիսեաց համար միշտ բաց են բաժանորդագրութեանց տետրը :

Մ. ԱՃԷՄԵԱՆ

ՏՆՏԵՍԱԳԻՏԱԿԱՆ

ԿՐԷՇԷՄԻ ՕՐԷՆՔՆ

Գէօ դրամը կը վանէ զլաւն :

Դրամը այնքան կարեւոր դեր մը կը խաղայ վաճառականութեան եւ առեւտրոյ այլեւայլ մեծ ու փոքր գործառնութեանց մէջ, որ աւելորդ չէ սորա մասին խօսիլ համառօտիւ :

Ինչպէս արդէն ծանօթ է ամենուն, զրամը երկու տարբեր արժողութիւն ունի : Նախ և յառաջ՝ անուանական արժեք մը այսինքն շրջաբերութեան մէջ իւր ունեցած կարեւորութիւնն : Երկրորդ՝ իրական զին մը որ է զրամին իբր մետաղ ունեցած կարեւորութիւնն, ինչպէս որ ամեն մետաղ (երկաթ, արծաթ, ոսկի, եւն.) ունի իբր մետաղ իւր յատուկ զինն :

Ամենալաւ զրամն այն է միայն, որոյ անուանական արժեքն և իրական զինն միևնոյնն են : Օրինակով մը բացատրեմ. 40 փարանոց զրամ մը եթէ հրապարակին վրայ առ նուազն 40 փարայի իրական զին ունի իբր մետաղ, կանուանուի տնտեսագիտորէն շաւ զրամ : Հակառակ պարագային մէջ այսինքն երբ իւր իրական զինը նուազ է քան իւր ունեցած անուանական արժեքն (40 փարայ) կանուանուի տնտե-

սագիտաց լեզուաւ գեշ դրամ:

Արդ՝ Անգղիացին Կրէշէմ յերեւան հանած է օրէնքն որ կը կրէ իւր անուներ, թէ հրապարակի մը վրայէն, ուր երկու տեսակ դրամ կը գտնուին, լաւ տեսակն երթալով կանհետանայ եւ կը մնայ միայն գէշ դրամն, կամ թէ գեշ դրամը կը վանե գլաւն:

Այս օրէնքն նախ եւ յառաջ զարմանալի, նոյն իսկ անհաւատալի կերելի, քանզի ամէն տեսակ ապրանք, ամէն տեսակ վաճառք այն ատեն միայն կընդհանրանան երբ ժողովուրդը կը համոզուի նոցա լաւութեանը: Խնչպէս ուրեմն կարելի է որ դրամը անհետանայ երբ իւր լաւութեանը վրայ ու եւ է տարակոյս չկայ: Առ այս պէտք է անմիջապէս պատասխանել թէ դրամը՝ ապրանքէ, վաճառքէ սա զլխաւոր տարբերութիւնն ունի որ՝ մինչ այս վերջինք կը ծառայեն սննդեան, հագուստի, բնակութեան եւայլն, առաջինն ընդհակառակը պարզ գործիք մ'է փոխանակութեան, որով դիւրին է ըմբռնել թէ՛ աւելի ապրանքի լաւութեան մասին հարկ ըլլայ խտապահանջ լինել քան դրամի լաւութեան, նա մանաւանդ երբ դրամն լաւ կամ գէշ պիտի մատուցանէ իւր յատուկ ծառայութիւնն ըստ իւր անուանական արժէքին:

Բայց այս չբացատրեք ամբողջովին Կրէշէմի օրէնքն: Սորա պատճառներն երեք են մասնաւորապէս.

Ա. Դրամապահութիւնն,

Բ. Օտար երկիր դրամ ղրկելն,

Գ. Իբր մետաղ վաճառումն:

Ա. Դրամապահութիւնն: — Երբ կը փափաքուի պահել դրամն արկղի մէջ, յայտնի է թէ աւելի հակամէտ կըլլայ մարդ պահել այնպիսի դրամ մը զոր կարելի ըլլայ ի հարկին կշիռով ծախել

լով ձեռք բերել գոնէ իւր անուանական արժէքն: Դրամապահին համար լաւ դրամ պահելն աւելի ապահովութիւն կընծայէ քան գէշ դրամ պահելն: Այս պատճառաւ ուրեմն գէշ դրամը փոքր սա փոքր կը տիրէ հրապարակին վրայ յորմէ կանհետանայ լաւն: Դրամապահութիւնն ուրեմն առաջին պատճառ մ'է Կրէշէմի օրէնքին, թէ եւ այժմ չունի այնքան կարեւորութիւն, քանզի անկարելի է գրեթէ գտնել որ՝ որ այս կերպ դրամապահութիւնն ի գործ դնէ:

Բ. Օտար երկիր դրամ ղրկել: — Միջազգային փոխանակութեանց հաշիւները կարգադրելու պահուն, կարելի է՛ ղրկել օտար երկիր դրամ մը որոյ իրական զինն աւելի փոքր է քան իւր անուանական արժէքն: Այս պարագային մէջ յայտնի է որ պէտք է անհրաժեշտ լաւ դրամ յուղարկել ձգելով որ գէշը միակ տիրէ հրապարակին վրայ: Այս երկրորդ պատճառս թէ եւ խիստ կարեւոր տնտեսագիտին համար, բայց քիչ անգամ կը գտնէ գործադրութիւն. վասնզի, ինչպէս յայտնի է, միջազգային փոխանակութեանց մէջ, վարկը, փոխանակագիրք, դրամադրութիւն, և այլ հաստատութիւններ և միջոցներ շատ փոքրացուցած են դրամի կարեւորութիւնն: Սակայն եւ այնպէս մանաւանդ արտաքոյ կարգի դէպքեր տեղի տուած են երբեմն մի երկրէ ուրիշն մեծ քանակութեամբ դրամ ղրկելու ստիպողականութեան որ պատճառ եղած է լաւ դրամին ամենամեծ մասամբ անհետացմամբը գէշ դրամին ընդհանրանալուն:

Գ. Իբր մետաղ վաճառումն: — Երբ դրամը ունի իրական զին մը որ իւր անուանական արժէքէն աւելի բարձր

է, այն ժամանակ դրամատեսարք հալեցնելով զայն կը վաճառեն իբր մետաղ : Այս պարագայն անձանսն չէ Կ. Պօլսեցոց, քանզի մի քանի տարիներ յառաջ, դիտուեցաւ միւսնոյն ժամանակ երկու տեսակ (մէծալիք) տասն փարանոցներու ներկայութիւնն մեր հրապարակին վրայ : Ասոնցմէ մի տեսակն էր գէշ եւ միւսն լաւ որ կը պարունակէր արծաթ բաւական քանակութեամբ : Այնպէս որ այս լաւ դրամին իբր մետաղ վաճառականութիւնն շատերու համար արդիւնաւոր գործողութեանց աղբիւր մ'էր եղած :

Ահաւասիկ Կրէշէմի օրէնքն, և իւր զլխաւոր երեք պատճառները :

Ե. ՇՆՈՐՀՔԵԱՆ

ԱՌՈՂՋԱՊԱՀԱԿԱՆ

ՄԱՆԿԱՆՅ ՀԱՄԱՐ ՕԴ ԵՒ ՄՆՈՒՆԴ

Մանկութեան միջոցին՝ չնչառութեան գործարանը չուտ եւ զօրաւոր կը կատարէ իւր պաշտօնը, ուստի մանուկին համար՝ պէտք է օգը ստէպ նորոգուի : Բացօդեայ գիւղի մէջ բնակիլը լաւ է, բայց անոնք՝ մանաւանդ գործաւորք որք ստիպեալ են քաղաքի մէջ ապրիլ պէտք է հսկեն որ իրենց մանկան պառկելու սենեակին մէջ շատ մարդ չընալիին եւ ոչ միայն օգը այլարեւը յաճախ եւ ազատ ներս թափանցէ : Պէտք է մանկան անկողինը օդոյ հոսանքին մէջ դետեղել. սենեակին օգը պէտք է միշտ չափաւոր եւ մեղմ վիճակի մէջ պահել եւ բարեխառնութիւնը կարելի եղածին չափ պէտք է հաւասար ըլլայ ցերեկ եւ գիշեր : Վերջապէս պէտք է հսկել որ տղայք իրենց գլուխը եւ ձեռքերը վերմակին ներքեւ չծածկեն :

Բարեկեցիկ ընտանեաց մայրը պէտք

է ընտրէ իւր մանկան համար բաւական ընդարձակ եւ օդաւէտ սենեակ մը որ պէտք չէ շատ կարասեօք խաբանուած ըլլայ. աւելորդ է յանձնարարել թէ միշտ մաքուր պահելու է սենեակը, ուր ոչ աղտոտ շորեր եւ ոչ միզամանր թողլու է :

Ինչ որ կ'ըսենք օդոյ համար, միեւնոյնը կը պատուիրեմք լուսոյ նկատմամբ. լոյսը հարկաւոր է մանկան զարգացման ինչպէս բուսոյն, եւ եթէ օդոյ ստէպ փոխուելու պակասութենէ խոզախտի (սըրաճա) կը մատնուին, լուսոյ պակասութենէ յաճախ խանձած միան մանուկք : Իտալացի առակ մը կ'ըսէ թէ «հոն ուր լոյսը չմտնէր՝ հիւանդութիւնը կը մտնէ» :

Մօրէն բնագէտը համոզիչ փորձերով այսպէս ապացուցած է լուսոյ կենսական ազդեցութիւնը : Երկու աման կառնէ, մին թափանցիկ միւսը անթափանցիկ եւ պարզ ջուր լեցնելով երկուսին մէջ՝ թափանցիկը լուսոյ մէջ եւ անթափանցիկը մութին մէջ կը դնէ : Քիչ ժամանակէն յետոյ լոյս տեսած ամանին մէջ կենդանացեալ ջրածճիներ յերեւան կելլան, մինչդեռ ոչինչ գոյացած է մութը դրուած ամանին մէջ. իսկ եթէ երկու թափանցիկ եւ նման ամաններու մէջ դրուած ջուրը անհաւասարապէս լուսաւորեալ ըլլայ, դիւրին է ստուգել այն ատեն թէ զօրաւորագոյն լուսոյ ենթարկեալ ջրոյն մէջ գտնուած նորածին ճճիները աւելի չուտով կաճին եւ կը զարգանան : Հարկ է ըսենք նաեւ թէ մարդս ապրելու համար պէտք չունի այն ամեն կերակրոյ զորս սովոր եմք սպառել. ուստի սակաւապետութիւնը առաքելութիւն մ'է որոյ պէտք է տղայք վարժին ի մանուկ հասակէ :

Սակայն կերակրոյ քանակութիւնը պէտք է տղայոց մարմնաւոր աշխատանոց համեմատ ըլլայ, եւ ահա այսպէս բաց օդոյ մէջ՝ տղայն աւելի կու-

տէ եւ աւելի դիւրաւ կը մարսէ քան թէ երբ գոց տեղ մը փակուած ըլլայ. նմանապէս մանչ տղայ մը համեմատաբար աւելի կուտէ քան աղջիկ մը որ խաղի եւ մարզանքի նուազ հետամուտ է:

Կերակրոց քանակութիւնը կը փոփոխուի տեսակին համեմատ. բուսական կերակրոց ենթարկուած մանուկը աւելի կուտէ: Պէտք չէ կարծել սակայն թէ այս դրութիւնը կրնայ փնասել մանկան, բուսոց մեծ մասը բորակային (azoic) նիւթեր կը պարունակեն որք բաւական են մանուկ հասակի պահպանութեան. որքան տաք ըլլայ մանկան բնական կլիմայն՝ այնքան աւելի օգտակար է այս դրութիւնը. վասն զի ընդհանրապէս ճանչցուած է թէ տաք երկիրներու մարդոց սպառած կերակրոց քանակութիւնը շատ աւելի քիչ է քան ցուրտ երկիրներու մարդոցն, եւ Արաբացւոց կերակրոյ եւ ըմպելեաց մասին սակաւագետութիւնը այնքան հանրածանօթ է որ առողջ է այս խնդրոյն վրայ երկարաբանել:

Ընդհակառակն եթէ մանուկը ցուրտ կլիմայի տակ կը բնակի եւ հետեւաբար խւր խաղալու միջոցին, մարմնաւոր բազում ձիգեր կ'ընէ, պէտք է բուսական ուտելեաց վրայ աւելցնել կենդանական սնունդ լաւ տեսակէ: Հաւեղէնը մանկական ստամոքսին յարմար է, ինչպէս նաեւ ոչխարի միսը, բայց կովու միսը ոչ այնչափ. իսկ որսի միս, մանաւանդ համեմներ եւ թթուներ՝ մանկան կերակուրէն բոլորովին դուրս թողլու է:

Պէտք չէ բնաւ մանուկը միայն մսեղէն կերակրոց ենթարկել, այս դրութիւնը կրնայ շատ փնասակար հետեւանքներ յառաջ բերել: Միթէ չենք տեսներ ամեն օր գիւղի մէջ մեծցած տղայոց երեսաց վաւճառներ եւ կենդանի գոյները որոց հակապատկերն է քաղաքին մէջ փակեալ կեանք անցընող

տղայոց տոգոյն եւ անփայլ դէմքը: Գարնան ժամանակ ծնած տղայք յայտնի առաւելութիւն մ'ունին ձմեռ եղանակ ծնած տղայոց վերայ, վասն զի անմիջապէս բաց օդոյ մէջ զանոնք պըտըտցնել կարելի է որով աւելի ոյժ եւ առողջութիւն հաւաքած կըլլան երբ կը հասնին մանկութեան երկրորդ աստիճանին: Պէտք է որ մանկանց կերակուրը առողջ եւ դիւրամարս ըլլայ որպէս զի նոցա ստամբսը շատ չյոգնի. տղայք դժուարամարսութեան դիւրաւ ենթակայ կ'ըլլան, ուստի ոչ միայն պէտք է կանոնաւորել նոցա կերակուրը, այլ հսկել որպէս զի ոկրամուլաբար եւ ագահաբար չուտեն:

Շատակերութեան ազդեցութեան ներքեւ, մարսողական խողովակը թէեւ լաւ կատարէ իւր պաշտօն՝ բայց միշտ գրգռեալ ըլլալով՝ տղայն սաստիկ ծարաւ կըզգայ, շարունակ պնդութեան ենթակայ, մորթը տաք կըլլայ եւ երակը շուտ շուտ կը զարնէ. զարմանալին այն է, եւ ծնողք պէտք է գիտնան այս կէտը, որ ոկրամուլ տղայք փոխանակ գիրնալու կը նիհարնան:

Բարեխառն կլիմայից տակ՝ խառն կերակրոյ դրութիւնն է լաւագոյնը. մանուկին պէտք է ստէպ ստէպ կերակուր տալ, բայց չափահաս մանկան կերակրոյ միջոցները աւելի երկար պէտք է ըլլան. լաւագոյն ըմպելին է պարզ ջուր, կամ քիչ մը գինի խառնել, իսկ զուտ գինի բնաւ տալու չէ:

ՄԱԶՆԵՐԸ ՆԵՐԿԵԼՈՒ ՎՆԱՍՆԵՐԸ

Արք եւ կանայք, մանաւանդ այս վերջինք, որ միշտ երիտասարդ երեւնալու յափաքով մազերնին կը ներկեն, չեն գիտեր անշուշտ թէ այդ նպատակին համար ծախուած ամեն հեղանիւթը՝ արծաթի, պղնձի եւ կապարի աղերու բաղադրութիւնք են որք թուաւոր նիւթեր ըլլալով շատ փնասակար

են : Այդ տեսակ գաղտնի դեղերը պատ-
ճառ կըլլան միշտ խել մը մորթի եւ այլ
գործարանաց հիւանդութեան զորս
բուժել անկարելի կըլլայ մինչեւ որ
պատճառը չանհետանայ : Ո՞վ չէ կար-
դացեր ամենօրեայ լրագրաց եւ դե-
ղարանաց մէջ կախուած այն երկար
յայտարարութիւնքն որ մեծամեծ գո-
վեստներ կը շոյէն մագերէ ներկելու
համար Մատամ Ալլէնի (Mme Allen)
հնարած հռչակաւոր նորոգիչ հեղա-
նիւթին վրայ : Երկու բնագէտք առան-
ձինն տարլուծութեան ենթարկած են
այս հագուազիւթ դեղը որ կը կարծուի
թէ մագերէն կուտայ իրենց նախկին եւ
բնական գոյնը : Սոյն երկու բնագի-
տաց քննութեանց արդիւնք իրարու
համաձայն են ինչպէս կերեւայ հետեւ-
եալ ցուցակներէ :

Պ. Մասէ գտած է այս դեղին 993
մասունքներուն մէջ .

Ծծմբոյ մրուր (soufre précipité) 17 մաս
Քացախատ կապարի (acétate de

plomb)	26 »
հլխէրին	320 »
Զուր	630 »

Պ. Վիթսթէյն գտած է 940 մա-
սունքներու մէջ

Ծծմբոյ մրուր	16,8 մաս
Քացախատ կապարի	24 »
հլխէրին	300 »
Զուր	600 »

Այս նիւթերէն զատ կը գտնուի նաեւ
քիչ մը կասիայի (թարչին) իւղ : Մա-
տամ Ալլէնի հեղանիւթին գործածու-
թիւնն ուստի վտանգէ գերծ չկրնար
ըլլալ վասն զի մեծ քանակութեամբ
կապարի աղ կը պարունակէ , յորմէ
պէտք է զգուշանայ ամեն ոք որ իւր
առաջընթեան փոյթ կը տանի :

Մ. Ա.

ԲԱՃԿՈՆՍԱԿՆ (gilet) ԱՌՈՂՋԱՊԱՀԻԿ
ՏԵՍԱԿԵՏՈՎ

Արանց հագած ներքին բաճկոնակին

առջեւի մասը բրդէ հաստը պատառէ
(խուժաշ) չինուած եւ յաճախ վատկա-
յով պատած է , մինչդեռ կոնակը թուղ-
թի պէս բարակ լաթով մը միայն պաշտ-
պանուած է : Այս անտեղի նորաձեւ-
ութեան պատճառն անշուշտ այն է թէ
բաճկոնին վրայէն հագնուած հագուստը
բաւական տաք կը պահէ կոնակը բայց
հագուստին կուրծքը բաց ըլլալով հարկ
է բաճկոնակն առջեւէն հաստ ըլլայ :
Սակայն փորձով գիտենք թէ երբ ցուրտ
կըզզանք՝ առաջին սարսուռը միշտ կըռ-
նակէն կիմանանք . բնական է ուստի
որ բաճկոնակին կոնակն եւս տաք ըլ-
լայ : Մարդոց կուրծքը արդէն պաշտ-
պանուած է կողերով՝ մկանքներով եւ
ճարպով հինգ անգամ աւելի քան թէ
կոնակը :

Տր. Հէս այս գիտողութիւններն հա-
ղորդած է իւր բարեկամաց , որք նորա
խորհրդին հետեւելով բաճկոնակին կըռ-
նակը վատկա դնել տուին եւ շատ գոհ
եղան . ամբողջ ձմեռն եւ գարունը ան-
ցուցին առանց բնաւ պաղ առնելու , եւ
այս ապահովութիւն իրենց նորաձեւ
բաճկոնակին կը վերադրեն :

ԻԳԱՂՆԻԱԿՆԷ

ՆՈՐԱՍԻՐՈՒԹԻՒՆ (ՄՕՏԱ)

Ընդհանրապէս կըսեն թէ նորասի-
րութեան վերաբերեալ իրերը կանայք
աւելի լաւ կը հասկընան : Կան այն-
պիսի կանայք որ նախամեծար կը հա-
մարին աշխարհիս վրայ չապրիլ քան
թէ մօտան անցած զլիարկ կամ զգետտ
մը հագնիլ :

Շատ մը մարդոց կործանման պատ-
ճառը բուն իսկ իրենց կինը եղած է :
Տիկինը զնդասեղի պէտք ունի , թէպետ
զնդասեղը չնչին իրմ'է սակայն զնդա-
սեղի համար վատնուած զուամրներն
ահագին են :

Հին ժամանակները կանայք եկեղե-

ցի երթալու համար բամպակէ կամ բրդէ զգեստով մի կը բաւականանային, մինչդեռ հիմա վայելուչ տիկնայք ամենահարուստ զարդերով պննեալ շքեղ պանծանքներ ցոյց տալու համար միայն կերթան աղօթել. թողլով պարզութիւնը որ մեր նախահարց երջանկութիւնն եղած էր, այսօր շատեր ամենաժողովրդի անտեղութեանց զոհուած են :

Սակայն միայն կանայք չեն որ նորասիրութեան կը հետեւին, Պ. տը Մօլինարի կըսէր օր մը թէ, « Նորասիրութիւնը կանանց արբեցութիւնն է. » կրնար աւելցնել նաեւ թէ, « Մարդոց երկրորդ արբեցութիւնն է : »

Քանիներ կը կործանին ճանապարհորդելով, կամ ակումբներու մէջ էքսարթէ եւ պարքարա խաղալով. վասն զի այնպէս կը պահանջէ նորասիրութիւնը եւ այսպիսի զեխ մոլութեանց հետեւողներն բարի ճաշակի տէր կը համարուին :

Մեծ կամ պզտիկ, հարուստ կամ աղքատ, կալուածատէր կամ գործաւոր նորասիրութեան կուտան ինքզինքնին հակառակ իրենց դէմ յառաջ բերուած լաւագոյն փաստերու :

Հարուստները կը մրցին միմեանց հետ ամենագեղեցիկ ձիեր ունենալով մասին. մէկը գեղեցիկ կառք մը ունի, բայց իւր դրացւոյնը աւելի շքեղ է, ուստի չուզելով պզտիկ մնալ աւելի փառաւոր մը կը զնէ :

« Նորասիրութիւն » բառը տարբեր իրերու կը յատկանայ զոր օրինակ հագուստներու, ճարտարապետութեան, ապրելու եղանակի, սեղանի, ծառաներու եւայլն և ինչպէս կըսէ Լաֆօնթէն,

Ամեն գեղջուկ կամի կանգնել շքեղ պալատ

Ամեն փոքրիկ իշխան ունի դեսպաններ շատ
Եւ ամեն կոմս կամի պահել մանկաւիկներ.

Նորասիրութիւնը այսպէս կը պահանջէ :

Գործաւորն ու պաշտօնեայն զինտուն կը յաճախեն, ցոյցի բաղձանքով վայելուչ զգեստներ կը հագնին, տուններ կը շինեն որոնց կանոնաւորութիւնը արտաքին զարդարանաց միայն զոհուած է, ամբողջ մէկ շաբաթուան թոշակին մրցմանց մէջ կը ծախսեն, չունեցած մէկ վիճակին ցուցնելու եւ հարուստներու ընծացքին համակերպելու համար՝ պարահանդէսներու մէջ շամբանայ խմելով ստակին կը վառնեն :

Աշխարհ՝ ազնուական երեւնալու սարսափելի կատաղութեան մը որս եղած է :

Ամենէն աւելի ճգնին արտաքին երեւոյթները պահել մինչեւ անգամ ապօրէն միջոցներու դիմելով. եթէ որ հարուստ չէ պէտք է այնպէս երեւնայ: Չունին քաջասրտութիւն քայլ առ քայլ եւ համբերութեամբ յառաջանալու ընկերային այն վիճակին մէջ ուր Աստուած դրած է զիրենք, կուզեն անպատճառ ապրիլ հանգիստ եւ ճոխ վիճակի մէջ յորում լաւ կը համարին գտնուիլ. թէպէտ անզգայ կամ ծաղրելի լինին և ամեն ինչ կը զոհեն ունայն փառասիրութեան այն խաբուսիկ աշխարհին որուն մի մասն կազմել կուզեն յամառաբար :

Գուցէ այս ըսածնիս քիչ մը խիստ թուի մեր ընթերցողաց ոմանց, որոնց զգաստութիւնը պահպանել կուզեմք :

Չեղխութիւն եւ յիմար ծախքերը սելով կիմանամք այնպիսի ծախքեր որոնք պէտք չեն կենաց պահպանու-

թեան եւ որոնք անհրաժեշտ չեն ունեցած իւր դիրքին պաշտպանութեան:

Ծախքերը շուայ կը համարուին երբ անձերէ և պարագայներէ կախում ունենան:

Ծախքով և զեղխութեամբ հարուստ նկատուելու ծարաւը բազում հարստութիւններ վտանգի ենթարկած, շատերու ապագայն խորտակած և մեծամեծ վնասներ պատճառած է: Ժամանակ է ուրեմն որ այս ընթացքը վերջ մը ունենայ:

Այս նպատակաւ պէտք է մեր աղջկանց իրենց սեռին յատուկ հանգամանքները մշակել, պատրաստելով զանոնք ամուսնական, մայրական և տան խնամակալութեան եռապատիկ պարտականութեանց գործադրութեանը, այս եղանակաւ միայն կարելի է անհետացնել հսկա-ամուսնական այն ընկերութիւնը որ օր ըստ օրէ ծաւալում զրտնելու վրայ է:

Ներկայ դարուս մէջ հարիւր օրիորդ գիտեն դաշնակ զարնել, սովորած են վարժարանը զանազանել տունկերու ընտանիքը, ուսած են մարդակազմութիւն, աստեղագիտութիւն, բնական գիտութիւնք և այլն փոխանակ մէկ օրիորդի որ կարող լինի խմորել հացը կամ եփել համեղ խորոված մի:

Տան տիրուհի լինելու զաղափարը շատ քիչ անգամ կը ներկայանայ իրենց մտքին և կամ երբէք չի ներկայանար: Յիրաւի կը խորհին ամուսնութեան վրայ բայց կը մոռնան թէ ամուսնութիւն և տան կառավարութիւն անբաժանելի են:

Այս է ահա պտտճառը որ շատ տիկնայք իրենց տան ներքին հոգը եւ նոյն իսկ իրենց փոքր զաւակաց հսկողութիւնը ու դաստիարակութիւնը ծառայներու յանձնած են:

Որչափ բարի գործաւորներ ամեն երեկոյ գինետանց մէջ կը յապաղին, կ'օրսնցնելով հոն իրենց առողջութիւնը և ծախսելով իրենց ընտանեաց ապրուստին յատկացեալ դրամը, իրենց միտքը զբաղեցնելու կամ վաղանցիկ հանգիստ մը փնտռելու համար զոր չեն գտներ երբ տուն վերադառնան ուր ամեն բան աղտոտ և խառնակ վիճակի մէջ է և ուր անհնազանդ տղայք կուլան, կը պոռան և անտանելի ճիչեր կարճակեն, վասնզի մայրը չէ կրցած զանոնք դաստիարակել եւ հլուծեան վարժեցնել: Փոխանակ տան պէտքերը հոգալով ամուսնոյն վերադարձին սպասելու պատրաստելով նմա սնուցիչ եւ զօրացուցիչ կերակուր մը, նա այցելութեան կերթայ դրացունհեաց՝ թաղին մէջ պատահածները հասկնալու եւ իւր անվերջանալի շաղակրատանքը ամեն կողմ տարածելու համար:

Կնոջ ազդեցութիւնը մեծ է, կիներն է որ կը ներշնչէ ընտանեկան գաղափարը, աշխատութեան և առաքինութեան սէրը: Կիներն է որ կը մղէ ժողովուրդը բարուց ապականութեան եւ մոլութեանց գիտութեան մէջ և կը զահալի՝ ժէ զնա յոռութեան մէջ:

Հաստատուած է, կըսէ Ֆէնելըն, թէ շատ աւելի չարեաց պատճառ կը լինի յոռի դաստիարակութիւնը կանանց թէ մարդկանց, որովհետեւ մարդոց անկարգութիւնք շատ անգամ յառաջ կուգան իրենց մօրմէն ընդունած յոռի դաստիարակութենէ և այլ կանանց ներշնչած կրքերէ:

Կիներն է այն կապը որ կը միացնէ ընտանեաց անդամները և կնոջ վրայ կը կայանայ ընտանեկան կատարեալ երջանկութիւնը:

ՀԱՒԱՔԱԾՈՅ ԳԵՂԵՑԻԿ ԽՕՍՔԵՐՈՒ

— Միայն գովելի մարդկանց գովասանքը փափաքելի է :

— Խելքը առողջութեան նման է , ունեցողը չ'զգար :

— Գրքերու լաւագոյնն աշխարհն է :

— Ներկայ դժբաղդութիւնը միշտ ամենէն սոսկալին կը թուի :

— Աղջկան մը պարտաւորութիւնն է հնազանդիլ :

— Երկու բան միայն կրնան կեանքը երջանիկ ընել . փափաքներու չափաւորութիւն եւ հարստութեան լաւ գործածում :

— Երջանկութիւնն կը թուի թէ՛ աշխարհիս վրայէն անցնելու իրաւունք ունի , բայց ներեալ չ'է իրեն հոն մնալ :

— Երջանկութեան գաղտնիքն է մոռնալ չ'ունեցածն եւ կորսնցուցածն , ունեցածն վայելել կարենալու համար :

— Բարիք մը կորսուելէն վերջը աւելի զգալի կըլլայ :

— Կենաց մէջ միակ մնայուն բանն է յիշատակը :

— Քարը դանակը կը սրէ , բայց չը կտրեր զայն :

— Ազգի մը անհրաժեշտ է իւր անցելոյն մշակումն :

— Մարդս բարիք ընելով բարի կըլլայ :

— Ծանրաբարոյութիւնը մարմնոյ մէկ գաղտնիքն է , որ մտաց պակասութիւններն ծածկելու կը ծառայէ :

— Գիտէք ինչու ոչ ոք իւր պակասութիւնները չը խոստովանիր . որովհետեւ անոնցմէ բաժնուելու կարող չ'է :

— Գեղեցիկ բնութիւնը հանճարէն եւ հազուագիւտ տաղանդէն լաւագոյն է :

— Յաճախ վիրաւորողը կը ներէ , բայց վիրաւորիչը երբէք :

— Փոխ տրուած քիչ մը ստակ մարդ մը մեզի երախտագէտ կընէ , իսկ շատը մեզի թշնամի մը կը շահեցնէ :

— Բարեկիրթ մարդը իւր մտիկը ընելու ձեւէն կը ճանչցուի :

— Կրօնքին բարոյականը մարդկային բարոյականին կատարելագործումն է :

— Կրօնքին զլխաւոր զօրութիւնը մարդկանց անոր հաւատալն է , իսկ աշխարհային օրինացօրութիւնը մարդկանց անոնցմէ երկնչիլն է :

— Եկեղեցին միակ վայրն է ուր մարդ չ'սպասեր այլ միշտ կը գտնէ փրկութեամբ :

— Ինքզինքը սիրցնելու համար , պէտք է մեզ մտիկ ընողին հաճելի եղած բաներուն վրայ խօսիլ :

— Մարդս իւր քաջութիւնը վտանգին ամենէն մօտ եղած ժամանակ պէտք է ցոյց տայ :

— Կարելի չ'է որ մարդ վստահ լինի իւր քաջութեան վրայ , եթէ երբեք վտանգի մէջ գտնուած չ'է :

— Յեխը կը փայլի երբ արեւը ծագէ :

— Գիտուն մարդուն մէկ օրը տոգէտ մարդուն ամբողջ կեանքէն աւելի տարածութիւն ունի :

— Աշխարհիս մէջ չիկայ այնքան դժուար բան մը , որքան մեծ անուն մը շահելու տքնութիւնը , կեանքը կը վերջանայ եւ մարդ տակաւին հազիւ կարող եղած է իւր գործն 'ի զլուխ հանելու :

— Մարդ մ'այն ատեն արդար է , երբ իւր ամեն գործերը հասարակաց օգտին կը ծառայեն :

— Վշտաց ամենէն դառն է կ'ըսէ Հերոտոտոս , իմաստուն գաղափարներ ունենալ եւ զանոնք գործադրել չկարենալն :

— Ճշմարտութիւնն ստուծեան վրայ կը լողայ, որպէս իւղը ջուրին վրայ :

— Այն մարդն որ չ'է կարող իւր տունը նստիլ, ձանձրացող մարդ մ'է եւ հետեւարար ձանձրացնող :

— Դեողոս վերցուց մարդիկն ի խաչ հանելու պատիժը , ի պատիւ իւր Աստուծոյն որ կրած էր զայն :

— Մարդկութիւնը՝ կ'ըսէ Բասկալ , մարդ մ'է որ չ'մեռնիր եւ միշտ կը կատարեւազործուի :

— Որքան կ'օգտուի մարդ երբ իւրաց ճշմարիտ արժանիքը զիտնայ :

— Վայրկեանական մտածմունք յանկարծական լուսավառութիւնք են՝ որ կը մարին անշուշտ, երբ անոնց լոյսն չը հաստատուի գրով :

— Միջին կարգի տաղանդով մարդը շատ բան կրնայ ընել՝ եթէ անոր կցէ յարատեւ աշխատութիւն :

— Մեր ամբողջ արժանաւորութիւնը մտածման մէջ կայացած է , ջանանք ուրեմն լուս մտածել, այս է բարոյականութեան սկզբունքը :

— Երբ բարիք ընես՝ զրէ աւագի վրայ. երբ բարիք ստանաս՝ զրէ մարմարի վրայ :

Տ. ՉՕՊԱՆԵԱՆ

Գ Ի Տ Ա Կ Ա Ն

ԾԽԱԽՈՏԻ ԾԽՈՅՆ ԲԱՂԱԴՐՈՒԹԻՒՆԸ

Խտացուցիչ գործիքով փորձ եղած և ստուգուած է թէ 100 կրամ սպառեալ ծխախոտին ծուխը՝ 20-25 կրամ հեղանիւթ կ'արտադրէ որ կը պարունակէ հետեւեալ թունաւոր տարրերը :

1. Նիկոտինը՝ ոչ միայն ծխախոտին այլ նաև նորա ծխոյն մէջ կը գտնուի, հետեւաբար ծխախոտը վառելով՝ նո-

րա պարունակած նիկոտինը բնաջինջ չըլլար. 100 կրամ վառած ծխախոտը 550 հազարերորդակրամ նիկոտին կարտադրէ. ուստի ինչպէս ի վերջոյ կը տեսնուի, ծխախոտին ամենէն շատ քանակութեամբ պարունակած տարրն է նիկոտինը :

2. Ծխախոտին մէջ գտնուած ամօնիաքին քանակութիւնը գրեթէ նիկոտինին կը հաւասարի. 100 կրամ վառած ծխախոտը 490 հազարերորդակրամ ամօնիաք կուտայ :

3. Բնածխոյ թթուածնատը (oxyde de carbone) թունաւոր կազ մ'է յորմէ 8 խորանարդ լիտր կարտադրի 100 կրամ ծխախոտէ :

4. Ծխախոտի միւնոյն քանակութիւնը կարտադրէ 3-4 հազարերորդակրամ կապուտակաջրային թըթու (acide cyanhydrique), բայց այս քանակութիւնը կը զանազանի ծխախոտին տեսակին համեմատ , ինչպէս է արեւելեան ծխախոտը որ մինչեւ 7-8 հազարերորդակրամ կը պարունակէ վերոյգրեալ թթուէն :

5. Կոլլոյին (collodine) կոչուած տարրն նիկոտինի պէս թունաւոր է բայց այս վերջնոյն անխորժ հոտը չունի: Անկարելի եղած է մինչեւ ցարդ կոլլոյինը զատելով ուրիշ նիւթերէ զուտ ձեռք բերել զայն որով անհնար է ճշդել նորա քանակութեան չափը ծխախոտին մէջ :

Ծխախոտին ծուխը կը պարունակէ նաեւ ուրիշ վնասակար նիւթեր որոնք ծանօթ և չափուած են, ինչպէս բնածխային թթու, խայծղանի ոգիք (քաթրան բուհու) և այլն բայց շատ փոքր քանակութեամբ կը գտնուին և առողջութեան վրայ ազդեցութիւն չունին :

Արդ տարրաբանական բաղադրու-

Թիւնները թուելէ յետոյ, ծխախոտին պարունակած թունաւոր նիւթոց հետեւանքները ևս քննեմք :

ԲՆԱԳԻՏԱԿԱՆ ՔՆՆՈՒԹԻՒՆՔ

Ծխախոտին ծուխը. — Եթէ զորտ մ'առնու՞մք և ծխախոտի ծխով լեցուն տուփի մը մէջ փակեմք, կը տեսնեմք որ ի սկզբան նա սաստիկ կը տատանի, յաճախ բերանը կը բանայ և երկար շունչ կառնու: Բայց շուտով շարժումներն կը դադրին, շնչառութիւնը կը նուազի և կը սկսի դողալ որուն կը յաջորդէ անդամալուծութիւն և վերջապէս եթէ փորձը երկարի՝ անասունը կը մեռնի 15-40 վայրկեան միջոցի մէջ ըստ Թանճրութեան ծխոյն աւելի կամ նուազ :

Եթէ ճագարի մը վրայ կրկնեմք սոյն փորձը, նա ևս կը սկսի շարժիլ և ցատկել, յաճախ քիթը կը բերէ և ինքը զինքը կը թքոտէ. շնչառութիւնը կաճապարի և սրտին բաբախումները կը սաստկանան. աղիքն և որովայնն կը պարպուին. մարմնոյն ամեն անդամք կը դողդոջեն, աչքին բիբը կընդլայնի, յետոյ սարսուռ, կարկամութիւն և անդամալուծութիւն տեղի կունենան և հուսկ ուրեմն մահու կը մատնուի 15-40 վայրկեանի մէջ:

Իսկ եթէ փորձը փոխանակ մինչեւ վերջին աստիճանը մղելու՝ կենդանին բաց օդոյ մէջ դրուի այն պահուն յորում ցնցմունք դադրելով անդամալուծութիւնն սկիզբ կառնու, անասունը մի քանի ժամէն յետոյ իւր առողջութիւնը կը վերստանայ:

Թէ որ ծխախոտին հիւթէն որ ծխախողին մէջ կը հաւաքուի՝ երկու կաթիլ ճագարին կամ մի կաթիլ գորտին մարմնոյն վրայ դրուի՝ մորթը սը-

կըրծելէն յետոյ, և կամ եթէ խտացեալ ծուխը նոցա բերանին մէջ ուղղուի, վերոյգրեալ նշանները յերեւան կելլան բայց աւելի արագութեամբ և սաստկութեամբ:

Նիկոտին. — Փոխանակ ծխախոտին հիւթը առնելու, թէ որ զուտ նիկոտին գործածեմք, մկանքներու զրգուծիւն և յետոյ կարկամութիւն տեղի կ'ունենան, շնչերակաց խողովակները կը նեղնան, որովայնը կը պարպուի և այս տխուր տեսիլը՝ փորձի ենթարկեալ անասնոյն մահուամբ կը վերջանայ:

Նիկոտինը ոչ այնքան ահաւոր է օդոյ բարեխառն վիճակի մէջ, բայց երբ զայն տաքցընեմք, նորա ցնդեալ գոլորշիներն սաստիկ թունաւոր են, որք եթէ անուշադրութեամբ մէկ կամ երկու անգամ շնչուն, սրտի նեղութիւն, երկարատեւ բաբախումներ, զլխու պտոյտ և մարելիք կը պատճառեն անմիջապէս :

Կապուտահաշտային քրու. — Այս թթուն որ ռամկօրէն բրուսիական թթու կըսուի, շոգոյ վերածեալ՝ եթէ անուշադրութեամբ կամ փորձի համար շնչուի, բաբախումը, նողկանք, զլխու ցաւ, թմբրութիւն և նուաղումն կը պատճառէ, մէկ խօսքով այն ամեն նեղութիւններ զորս կը զգայ երբ սովորութիւն չունեցող մէկը զօրաւոր սի-հար մը ծխէ: Եթէ այս թոյնին մէկ կաթիլ շան մը լեզուին վրայ դրուի, անասունը կայծակնահար կը մեռնի:

Բնածխոյ քրուածնաւ. — Այս թթուն շատ ազդու թոյն մ'է. Տր. Կրէհան, ուսուցիչ բնական պատմութեան Թանգարանի, մեծ քանակութեամբ ծխախոտի ծուխ շնչել տալով շանց, ստուգած է տարրուծութեամբ նոցա արեան մէջ բնածխոյ թթուածնատի զոյութիւնն.

եթէ շուն մը փակուի այնպիսի տեղ մը ուր օդոյ հարիւրերորդ մասը սոյն թծուէն բաղկացեալ է, անասունը կը մեռնի քսան վայրկեանի մէջ :

Կողոզդինը. — Կողոզդինը կծու հոտով ասարը մ'է որ չլուծուիր ջրոյ մէջ. թէ որ մէկ քառորդ կաթիլ տասը կաթիլ ջրոյ հետ խառնելով՝ շիրիկկաշով գորտին մահն մէջ մուծուի, նախ սաստիկ շարժումներ, յետոյ թմբուծիւն, անդամալուծութիւն և տասը վայրկեանի մէջ մահ կը պատճառէ :

Վերոյգրեալ քիմիական և բնագիտական հետազոտութիւններէ կրնամք առանց սխալելու եզրակացնել թէ,

1. Ծխախոտը առողջութեան օգտակար ու է սկզբունք կամ տարր մը չը պարունակէր :

2. Ծխախոտի ծուխը չը պարունակէր ու է սկզբունք կամ տարր մը որ առողջութեան վնասակար չըլլայ : Ուստի կը հետեւցնեմք թէ ծխախոտի գործածութիւնը հակառողջապահիկ և ամենէն յիմար սովորութիւնն է որոյ դժբաղդաբար ենթակայ և գերի եղած է ժողովրդեան մեծ մասը . այսպէս ահա կարդարանայ այն առածը թէ, « մարդս չը մեռնիր այլ ինքզինքը կը սպաննէ : »

Մ. Ա.

ԿՐԹԱԿԱՆ

ՏՂԱՅՈՑ ԶԱՍ ԶԵՌՔԻ

ԳՈՐԾԱԾՈՒԹԻՒՆԸ

Վիէննայի աղջկանց վարժապետանոցի վարժութեան յատկացեալ դպրոցին մէջ շատ տարիներէ ի վեր մասնաւոր ուղարկութիւն կըլլայ տղայոց ձախ ձեռքի գործածութեան մասին : Նախակըրթարանի առաջին տարուան մէջ այն-

պիսի ձեռագործեր կը դրուին տղոց որ նոքա կստիպուին երկու ձեռքերնին միօրինակ գործածել. եւ այս մարզանքը դպրոցական երկրորդ տարւոյն մէջ ալ կը շարունակուի ուրիշ ձեւերով : Զախ ձեռքի գործածութիւնը բնաւ դժուարութիւն չի պատճառեր տղայոց, քան զի ի սկզբան իրենց համար տարբերութիւն չըներ որ եւ է ձեռքի գործածութիւնը . վերջերն է միայն որ տղայք անյարմարութիւն կզգան ձախ ձեռքը դիւրութեամբ գործածելու, եւ այս ալ բնականէն չէ այլ յետոյ իրենց սովորութիւն ընելէն : Վերոյիշեալ դըպրոցական մարզանքը ոչ թէ միայն ձախ ձեռքի գործածութեան այլ կը ծառայէ նաեւ բառնալու տղայոց միշտ դէպի մէկ կողմ ծռելու սովորութիւնը, որ հետեւանք է միօրինակ աջ ձեռքի գործածութեան :

ԳԵՐՄԱՆԵՐԵՆԷ

ԳԻՒՂԱՏՆՏԵՍԱԿԱՆ

ՅՈՒՆՎԱՐ ԱՄՍՈՑ ՄԷՋ ՊԱՐՏԻՉՊԱՆԱՆ
ԿԱՆ ԿԱՏԱՐԵԼԻՔ ԱՇԽԱՏՈՒԹԻՒՆՔ

Պշոյոց պարտեզ. — Եթէ եղանակը շատ ցուրտ չէ, այս ամսոյս վերջերը կարելի է խնձորի եւ տանձի ծառերը յօտել (պուտամաք) այսինքն աւելորդ ձիւղերը կտրել, բայց ոչ ծիրանի եւ դեղձի ծառոցն :

Թէ որ գետինը սառ կապած չէ, կարելի է նաեւ շարունակել պտղատու ծառոց տնկարկութիւնը եւ կամ սառը հալելէն վերջը սոյն գործողութեան վերսկսիլ :

Բանջարեղիկաց պարտեզ. — Յունվար ամիսը հանգստեան ամիսն է բանջարեղիկաց պարտիզին համար . գործելու բնաւ բան մը չկայ . բայց միայն կարելի է ցանել փոքր բոզիկեր (թուրի) եւ սալադա կրկին խաւի ներքեւ :

Զուարճութեան պարտեզ. — Նմանա-

պէս այս ամսոյս ծաղկանց պարտիզին մէջ գործելու բան մը չկայ. բայց ջերմանոցը եւ ածուք, (թարլա) պարտիզպանին ամենամեծ ուշադրութեան կարօտ են. պէտք է օգտալ ջերմանոցներու ամեն անգամ որ կարելի է ընել զայն. մաքրութեան խնամքներն անպակաս ըլլալու են, փրցնելով տունկերու չորցած տերեւներն. եթէ տունկերուն վրայ լուիճներ (ֆիտան պիթի) սկսին յերեւան գալ, պէտք է զանոնք ծխել (թիւթսիւլէմէք). ոռոգումներն ալ պէտք է շատ չափաւոր ըլլան:

Մ. Ա.

Տ Ն Տ Ե Ս Ա Կ Ա Ն

ԹԹՈՒԱԾ ԿԱՐԱԳԻ ՀԱՄԱՐ ԶՆՁԵԼ

Իւրաքանչիւր քիւօ կարագի համար 25 կամ 50 կաթիլ chlorure de chaux liquide պարունակող ջուրի մէջ ծեծելու է կարագը եւ այս գործողութիւնը բաւական ժամանակ շարունակելէ յետոյ պէտք է թողուլ որ հանդարտի. վերջը զուտ եւ պաղ ջրոյ մէջ դնելով կրկին լաւ մը ծեծելու է եւ վերջապէս կարագը լաթի մէջ դնելով քամելու է:

ՓԱՅՏԵՂԷՆ ԿԱՐԱՍԵԱՅ ՈՐԴԵՐՆ ԶՆՁԵԼՈՒ ՄԻՋՈՑ

Դեղին մեղրամոմ (cire jaune) 100 մաս
Վենետկոյ բեւեկնի խէժ 20 »
Փենական թթու (acide phénique) 1 »

Այս ամենը տաքցնելով իրար խառնելէ յետոյ փամպակի կամ լաթի կտորով մը ուժգնապէս քսել կարասւոյն, որդերը ասիտ ֆէնիքի չոգիէն կոչնչանան եւ նոցա ծակերն ալ մեղրամոմի միջոցաւ գոցուելով գեղեցիկ փայլունութիւն մը կը վերստանան. եթէ կարասին մթազոյն է կրնայ յաւելցուիլ այս բաղադրութեան քիչ մը terrr de Sienne կամ սեւ մուր:

ՊՂԻՆՁ ԵՒ ԱՐՈՅՐ ԱՄԱՆՆԵՐԸ ՄԱՔՐԵԼ

Կէս քաշ քացալորի մէջ խառնէ ապուրի դգալ մը աղ եւ լեցուն դգալ մ'ալ ալիւր, մաքրելիք ամաններդ անոր մէջ թեթեւ մը լուալէ յետոյ սօսա խառնուած տաք ջուրի մէջ լաւ մը լուա եւ աղէկ ջորցուր՝ այնպէս որ բնաւ քացալի արատ կամ խոնաւութիւն չի մնայ, եւ եթէ ամաններուն վրայ հինցած արատներ կան այն ատեն քիչ մ'ալ բարակ աւազով չիէ: Այս կերպով պղինձ թէ արոյր ամանները նորի պէս կըլլան եւ չաքաթներով փայլը չեն կորսնցներ:

ԳԵՐՄԱՆԵՐԷՆԷ

ԵՐԿԱԹԻ ՎՐԱՅԷ ԺԱՆԳԸ ՀԱՆԵԼՈՒ ՄԻՋՈՑ

Պէտք է խառնել բեւեկնի իւղ (թիրէմէնթին եաղը) եւ հալած մեղրամոմ հաւասար չափով եւ լաթ մը մէջը թըրջելով քսել ժանգոտած երկաթին կամ պողպատին վրայ եւ չիւել մինչեւ որ քիչ մը փայլունութիւն ստանայ:

ԱՄԱՆՆԵՐԸ ԼՈՒԱԼ ՃԱԲՈՆԱԿԱՆ ԿԵՐՊՈՎ

Յայտնի է թէ ամանները լուալը տիկնանց տաղտկալի բան մ'է, քանզի կը կարծրացնէ եւ աղտոտ գոյն մը կուտայ ձեռուներուն: Ասոր առաջին առնելու համար ճարտնջիք պարզ գործիք մ'ունին որ ամեն տան տիկին կրնայ իրեն համար պատրաստել: Գրեթէ մէկ սանթիմէթ լայնքով հին քուրջի կտորներ միօրինակ մեծութեամբ փայտէ կոթի մը ծայրը կը կապեն դերձանով, որ այսպէս ներկի վրձինի մը ձեւ կառնու եւ իրենց ձեռքին տեղ այս վրձինը կը գործածեն տաք ջուրին մէջ ամանները մաքրելու համար:

ԳԵՐՄԱՆԵՐԷՆԷ

ԻՒՂԻ ԲԻԾԸ ՀԱՆՆԵԼ ԹՈՒՂԹԻ ՎՐԱՅԷ

Քիչ մը պեկզին լեցուր թուղթի ա-
րատաւոր մասին վրայ եւ երբ թուղթը
զայն ծծէ տաշած կաւիճ ցանէ վրան .
վայրկեանէ մը յետոյ թօթվէ փոշին
եւ արատը կորսուած պիտի ըլլայ :

ԽՈՆԱԻ ՊԱՏԵՐՈՒ ԴԱՐՄԱՆ

Պատերու խոնաւութենէ պահպան-
ուելու համար նոր եղանակ մը ցոյց
կուտանք որուն ապահովութեան տա-
րակոյս չունինք :

Տապակի (թաւա) մը մէջ հալեցուր
դեղին մեղրամոմ 200 կրամ եւ թիրե-
մեկնի 4 քիլոկրամ . այս բաղադրու-
թիւնը մաղմաղ կրակի վրայ տաք պա-
հելով, կրակակալի մը մէջ վառ կրակ
լից որով խոնաւ պատին մակերեւո-
թին մի մասը լաւ մը տաքցուր , եւ այս
տաքցած մասին վրայ խոշոր վրձինով
մը վերոյգրեալ բաղադրութիւնը ծեփէ
այնպէս որ մինչեւ մէկ սանթիմէթրո
նէրս թափանցէ :

Յետոյ շարունակէ պատին միւս ամեն
մասերը դիտելով միշտ որ բաղադրու-
թիւնը դրսի երեսը չմնայ : Այնուհե-
տեւ կրնաս առանց երկիւղի պատը
ներկել կամ վրան թուղթ փակցնել :

ԾԱՌՈՒՂԻՆԵՐՈՒ ՄԷՋ ԲՈՒՍԱԾ ԽՈՏԵՐԸ ԶՆՋԵԼ

Երկաթէ կաթսայի մը մէջ լից 30
լիտրա մոխրաջուր , 1 քիլո ծծմբի փոշի
եւ 3 քիլո կիր , զորս եռացնելով շա-
րունակ խառնէ . յետոյ կրկին քանա-
կութեամբ ջուր աւելցուր եւ ոռոգէ
այս բաղադրութեամբ պարտիզին ծա-
ռուղիները եւ այն տեղերը ուր չես
կամիր որ վայրենի խոտեր բուսնին՝ ո-
րոց ջնջումը այս կերպով կրնայ տեւել
երկար ժամանակ :

ՅՐՏԷՆ ԽԱԾՈՒԱԾԻ ԷԼԱՄԱՐ ՄԱՏԻՏ

Այս մատիտներուն գործածութիւնը
չատ դիւրին է զոր բաւական է օրը
մէկ կամ երկու անգամ քսել մարմնոյ
այն տեղերուն վրայ որ ցրտէն խած-
ուած են :

Ահաւասիկ նոցա բաղադրութիւնը .	
Քարուր (քեաֆիրի)	5 կրամ
Իօժ	10 »
Ձէթ	200 »
Փարաֆին	90 »

Այլոյ բաւական քանակութեամբ .
պէտք է քարուրը հալեցնել ձէթին
մէջ , իսկ իօժը ալյօլի մէջ՝ այս վերջինը
կարելի եղածին չափ ամենափոքր քա-
նակութեամբ . յետոյ փարաֆինն ալ
հալեցնելով միւս երկու բաղադրու-
թեանց հետ խառնելու եւ մատիտի ձե-
ւով կաղապարներու մէջ թափելու է :

Այս բաղադրութեան կարելի է ա-
ւելի կամ նուազ կարծրութիւն տալ՝
ձէթը շատ կամ քիչ դնելով :

ԲՈՒՍՈՅ ՍԿՋԲՆԱՏԵՂԻՆ

Այլ եւ այլ բոյսերը որ այժմ աշխար-
հիս ամեն երկիրներու մէջ տարածուած
են , ընդհանրապէս ամեն տեղ միան-
գամայն աճած չեն : Շատերը ի սկզբան
յատուկ գաւառի մը մէջ գտնուէին եւ
յետոյ փոխադրուելով երկրիս ամեն կող-
մերը ծաւալեր են : Այսպէս ահա ոլոռն
Եգիպտոսէն բերուած է , կարօսը (քէրէ-
վիզ) Գերմանիայէն եւ չաքանակի ծառը
Իտալիայէն . սոխը նոյնպէս Եգիպտոսէն
ծխախոտը եւ սոճի (չամ) Ափրիկայէն .
եկած է , լիմօնը Յունաստանէն ծագած
է , գարին Ափրիկոյ հիւսիսային կողմէն
եւ հաճարը (չաւտար) Սիպերիայէն , Սաչ-
խաղը Արեւելքէն , թթենին Պարսկաս-
տանէն եւ մախտանօսը Սարտենիայէն
բերուած են . Սպանիալը նախ եւ առաջ
Արաբիոյ մէջ մշակուած է , կաղնին եւ
դեղձը Պարսկաստանի մէջ : Արեւածա-
ղիկը Բէրուէն , վարունգը արեւելեան
Հնդկաստանէն , բողկը (թուրփ) Չինաս-
տանէն եւ ճաբոնէն եկած են :

